

ΒΛΑΧΟΙ : ΟΙ ΟΡΟΦΥΛΑΚΕΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

ΑΡΜΑΝΟΙ ΒΛΑΧΟΙ

ΟΙ ΒΛΑΧΟΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Νικόλαος Ι. Μέρτζος

Θεσσαλονίκη

2019

ΒΛΑΧΟΙ: ΟΙ ΟΡΟΦΥΛΑΚΕΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Τώρα ήλθαν και μας είπαν -πάλι- πως εμείς οι Βλάχοι αποτελούμε τάχα «εθνική μειονότητα» στην Πατρίδα μας Ελλάδα. Μαθημένα τα βουνά μας απ' τα χιόνια.

Ο όρος Βλάχοι αποτελεί ετεροπροσδιορισμό. Έτσι ορίζονται από τρίτους όσοι αυτόχθονες Έλληνες, προ πάντων ορεσίβιοι, λατινοφώνησαν στην προφορική αποκλειστικά λαλιά επειδή από τον 2ο αιώνα μ.Χ. Ηπειρώτες, Αιτωλοί, Ακαρνάνες, Θεσσαλοί και Μακεδόνες συγκρότησαν τις αντίστοιχες Λεγεώνες της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας στην Ελλάδα και στον ευρύτερο χώρο της Βαλκανικής.

Ανέκαθεν εμείς οι αποκαλούμενοι Βλάχοι αυτοπροσδιοριζόμαστε ως Αρμάνοι, δηλαδή Ρωμαίοι πολίτες της καθ' ημάς Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας που τους τελευταίους αιώνες της επονομάζονταν και Ρωμανία. Αρειμάνιος στην ελληνική σημαίνει αγέρωχος πολεμιστής.

Σύμφωνα με τις κυριότερες εκδοχές, που δεν στηρίζονται σε ιστορικές πηγές, οι Βλάχοι είναι κατά περίπτωση Δάκες ή Θράκες ή Ιλλυριοί ή Κέλτες ή απόγονοι αρχαίων Ρωμαίων. Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα η πολιτική σκοπιμότητα προσέθεσε άλλες τρεις απαντήσεις διαμετρικά αντίθετες μεταξύ τους: οι Βλάχοι είναι Ρουμάνοι, είναι Ιταλοί, είναι Έθνος Βλάχων! Αυταπόδεικτα γεγονότα, ωστόσο, γεγονότα είναι ότι γλώσσα, παρόμοια με τα βλάχικα, αναγνωρισμένη επίσημα μάλιστα στην Ελβετία, ομιλούν και γράφουν μέχρι σήμερα εκατοντάδες χιλιάδες ορεσίβιοι Ελβετοί. Οι Βλάχοι κατανοούμε πολύ περισσότερο την ελβετική ραιτορωμανική, την πορτογαλική, την ισπανική και την ιταλική παρά την ρουμανική. Το όνομα Βλάχοι είναι επείσακτο. Οι Γερμανοί επονόμαζαν αρχικά Volcae, δηλαδή Λαούς της Λατινικής, όλους τους λατινόφωνους, που μετά τους είπαν Welsch. Απ' αυτό προήλθαν οι ονομασίες Βαλλόνοι και Ουαλλοί. Διερχόμενοι τα γερμανικά εδάφη οι Σλάβοι πήραν αυτό το όνομα και το έφεραν παρεφθαρμένο στα Βαλκάνια όπου βρήκαν τους αυτόχθονες λατινόφωνους και τους ονόμασαν Wlaschi, Βλάχους. Γι' αυτό «ξαφνικά» εμφανίσθηκαν από το πουθενά Βλάχοι. Τότε απλώς εμφανίσθηκε πρώτη φορά το όνομα Βλάχος και αυτό το δάνειο από τους Σλάβους χρησιμοποίησαν αργότερα οι ελληνόφωνοι πλέον Ρωμαίοι Wloschy, δηλαδή Βλαχία, ονομάζει μέχρι σήμερα την Ιταλία η Πολωνία. Οι Βλάχοι της πατρώας μας Αυτοκρατορίας και, αργότερα, του χώρου της ουδέποτε έγραψαν στην προφορική τους γλώσσα. Έγραψαν μόνον στην ελληνική. Βλάχοι ήσαν από τον 17ο ήδη αιώνα οι περισσότεροι Μεγάλοι Διδάσκαλοι του Γένους και τα έργα τους είναι ο πυρήνας της νεότερης Ελληνικής Γραμματείας. Εξελλήνιζαν. Δεν εξελληνίσθηκαν. Βλάχοι στην Ελλάδα ήσαν οι περισσότεροι και μεγαλύτεροι Εθνικοί Ευεργέτες και Αρματολοί, ο Εθναπόστολος Ρήγας ο Βελεστινλής, επίσης ξακουστοί ήρωες της Εθνεγερσίας, Πρωθυπουργοί και εκατοντάδες εξέχουσες προσωπικότητες της ελληνικής Ιστορίας. Η διαδρομή τους είναι συναρπαστική κάθε εποχή και η παρουσία τους στην Ιστορία του Γένους συνεχής. Την μοναδικότητα και αξεπέραστη ανδρεία τους διασώζει ευλαβικά και αυθεντικά η συλλογική μνήμη του Γένους. Σε ένα δημώδες τραγούδι του Ακριτικού Κύκλου, όταν ακόμη η πατρώα Αυτοκρατορία ήταν ακμαία, ο Λαός τους ξεχώριζε και τους τιμούσε. Ψάλλει επί αιώνες: *Όσε να στρώσει ο Κωνσταντής κι Αλέξης να σελώσει ευρέθη το Βλαχόπουλο στον μαύρο καβαλάρης. Στο έμπα μπήκε σαν αϊτός. Στο ξέβγα σαν πετρίτης. Στο έμπα χίλιους έκοψε. Στο ξέβγα δύο χιλιάδες. Και στο καλό το γύρισμα κανέναν δεν αφήνει.*

Οι εγκυρότεροι αυτόπτες μάρτυρες της Ιστορίας μαρτυρούν επί μακρούς αιώνες ότι από τον 1ο μ.Χ αιώνα οι γηγενείς πληθυσμοί στον ευρύτερο ελληνικό χώρο λατινοφώνησαν λόγω της ρωμαϊκής κυριαρχίας αλλά χρησιμοποιούσαν την λατινική μόνον στην προφορική τους λαλιά: *φθέγγεσθαι, λόγω Ρωμαίων χρώνται.* Τους

αναφέρουν διαδοχικά ο Πλούταρχος (50-120 μ.Χ.) στα βιβλία του «Βίοι Παράλληλοι», ο Ρωμαίος ιστορικός Δίων Κάσσιος (163-235 μ.Χ.) στα «Ρωμαϊκά» του, ο Πρίσκο στο έργο του *Historiae greci minores* τον 5ο μ.Χ. αιώνα, ο Ιωάννης Λυδός, σύγχρονος του Αυτοκράτορος Ιουστινιανού, στο έργο του «Περί των αρχών της Ρωμαίων Πολιτείας», οι μεταξύ τους σύγχρονοι Θεοφύλακτος Σιμοκάττης το 553-582, Θεοφάνης, και Προκόπιος στο έργο του «Περί κτισμάτων» και αργότερα η Άννα η Κομνηνή (1083-1148) στο βιβλίο της «Αλεξιάς».

Οι Βλάχοι υπηρετούσαν την Αυτοκρατορία ως επίλεκτοι ορεσίβιοι πολεμιστές, εγκατεστημένοι με τα αναρίθμητα κοπάδια τους στα βουνά, όπου φύλαγαν μέχρι τέλους τις κλεισούρες και τις βασιλικές οδούς. Γι' αυτό και αναφέρονται ως Βλάχοι Οδίται. Στον καιρό του Βουλγαροκτόνου και του Τσάρου Σαμουήλ ο Γεώργιος Κεδρηνός που μνημονεύει ότι: «*Αρχειν των Βουλγάρων προχειρίζονται τέσσαρες αδελφοί, Δαβίδ, Μωυσής, Ααρών και Σαμουήλ. Δαβίδ δε αναιρεθείς μέσου Καστορίας και Πρέσπας εις τας λεγομένας Καλάς Δρυς παρά τινων Βλάχων Οδιδών*».

Διατηρώντας ανέκαθεν, ευρεία αυτονομία στα πλαίσια της Αυτοκρατορίας οι Βλάχοι επαναστατούσαν όταν η αυτοκρατορική εξουσία τους επέβαλε φόρους βαρύτερους από τους συμφωνημένους. Εναντίον τους εξεστράτευσε στη Θεσσαλία τον 11ο αιώνα ο Αρμένιος στρατηγός Ιωάννης Κεκαυμένος. Συνετρίβη, όμως, και τότε έβγαλε όλο το άχτι του εναντίον τους. Στο έργο του «Στρατηγικόν» χαρακτηρίζει τους Βλάχους «*άπιστον και πονηρόν γένος*» που δήθεν ήσαν βάρβαροι και τάχα ήλθαν από τον Δούναβη. Αλλά είναι έγκυρη πηγή; Ο μελετητής του Ούγγρος ιστορικός Λ. Ταμάς υπογράμμισε το 1936: «*Το να θελήσεις να ξεκαθαρίσεις μια πηγή ιστορικών πληροφοριών υπό τα γραφόμενα του Κεκαυμένου είναι σαν να επιχειρείς το αδύνατον*».

Μετά εκατό χρόνια, το 1159 ο ραβίνος Βενιαμίν ο εκ Τουδέλας βρίσκει πιο δυναμωμένους αλλά εξίσου άπιστους, δηλαδή ανυπότακτους, τους Βλάχους μέχρι έξω από τη Λαμία -τότε Ζητούνι. Τους περιγράφει: «*Εδώ βρίσκονται τα σύνορα της Βλαχίας που οι κάτοικοί της ονομάζονται Βλάχοι. Μήτε εις Θεόν μήτε εις Βασιλέα πιστεύουν. Είναι αλαφροί και γρήγοροι σαν ζαρκάδια και κατεβαίνουν από τα βουνά τους στους ελληνικούς κάμπους και τους ληστεύουν. Κανείς δεν ριψοκινδυνεύει πόλεμο μαζί τους ούτε μπορεί να τους υποτάξει*».

Υπερασπίστηκαν την Αυτοκρατορία μέχρι τέλους. Πριν ακόμη στεφθεί Τελευταίος Αυτοκράτωρ, ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος εξορμά από τον Μυστρά και αναμετρείται με τους Οθωμανούς στη Θεσσαλία. Στο πλευρό του πολεμούν οι Βλάχοι. Ο W. Miller γράφει: «*Τότε οι Βλάχοι της Πίνδου ρίχτηκαν από ψηλά κατά των Τούρκων στον μεγάλο θεσσαλικό κάμπο*».

Ήσαν οι τελευταίες αναλαμπές, όμως. Οι Οθωμανοί επιδρομείς επεκράτησαν και η Πόλη έπεσε, αλλά οι Βλάχοι δεν υπετάγησαν. Από τις κλεισώρειες αποσύρθηκαν ένοπλοι με τις οικογένειές τους και τα κοπάδια τους στις υψηλότερες βουνοκορφές και συνοικίσθηκαν σε απρόσιτα χωριά. Προκειμένου να διαφυλάξει την ειρήνη και την παραγωγή στα εύφορα νέα τιμάρια του ο νικητής Σουλτάνος αναγνώρισε ευθύς αμέσως το υφιστάμενο προαιώνιο προνόμιό τους να φέρουν όπλα, να αυτοδιοικούνται και να πληρώνουν μειωμένους φόρους υπαγόμενοι απ' ευθείας στην εκάστοτε Βασιλομήτορα Βαλιντέ Σουλτάνα. Οι αητοφωλιές τους στα ψηλά βουνά κηρύχθηκαν άβατα βακούφια -ιερά κτήματα άβατα στους Οθωμανούς. Εκεί ανέπτυξαν την κάθετη οικιακή αλλά μεγάλη βιοτεχνία που κατεργάζονταν σε πολύτιμα είδη μεγάλης ζήτησης τα πρωτογενή προϊόντα από τα κοπάδια τους: το γάλα, το μαλλί και το δέρμα. Τυριά, κασέρια, μανούρια, κάπες, σαγιάκια, στρατιωτικοί μανδύες και κατεργασμένα δέρματα μεταφέρονταν με τα βλάχικα караβάνια στα μεγάλα παζάρια σε τεράστιες αποστάσεις. Παράλληλα ανέπτυξαν με μεγάλη τέχνη την ασημοουργία. Σύγχρονο δείγμα της ο διεθνής οίκος κοσμημάτων

Bulgari που ίδρυσε στην Ρώμη ο Σωτήρης Βούλγαρης τον 19ο αιώνα. Ταυτόχρονα ανθούσε ακόμη η περιώνυμη Μοσχόπολη. Σύντομα η Υψηλή Πύλη αναγκάστηκε να τους επαναφέρει στο πατρογονικό τους πολεμικό επάγγελμα και τους όρισε, όπως παλαιά, να φυλάγουν τα περάσματα (κλεισούρες, ντερβένια) των μεγάλων δρόμων. Εκστρατεύοντας να αλώσει τη Βιέννη ο Σουλεϊμάν ο Μεγαλοπρεπής (1520-1566) αναθέτει στους Βλάχους την αποστολή που ανέκαθεν εκτελούσαν στην Αυτοκρατορία: τη φύλαξη των βασιλικών οδών, των κλεισωρειών και των αμάχων αγροτών. Με επίκεντρο τα βλαχοχώρια ιδρύει τα πρώτα δεκαπέντε αρματολίκια: Καστανιάς στο Βέρμιο, Σερβίων στα Χάσια, Γρεβενών στη βόρεια Πίνδο, Ασπροποτάμου, Μαλακασίου και Γαρδικίου-Λιδωρικίου στη νότια Πίνδο, Μηλιάς, Τεμπών και Ελασσόνας στον Όλυμπο, Ανασελίτσας, Αγράφων, Βάλτου και Ξηρομέρου στην Αιτωλο-Ακαρνανία, Πατρατζικίου στο Βελούχι και Μαυροβουνίου και Κάρλελι στις Θερμοπύλες.

Η προσωνυμία αρματολός είναι λατινόφωνη βλάχικη *Armatul* στα βλάχικα σημαίνει ο οπλισμένος και *armatuli* οι οπλισμένοι. Περιώνυμοι Βλάχοι αρματολοί αναδεικνύονται στη Μηλιά οι Λαζαίοι, στον νότιο Όλυμπο ο Πάνος Τσάρας και ο θρυλικός γιος του Νικοτσάρας, στα Τέμπη με έδρα τη Ραψάνη οι Τζαχειλαίοι, στον Τύρναβο ο Τζίμας, στα Σέρβια οι Μπιζιωταίοι, στα Γρεβενά ο Γιάννης Πρίφτη -στα βλάχικα ο γιος του παπά- και προ πάντων οι Ζιακαίοι, στον Ασπροπόταμο ο Νικόλαος Στορνάρης και ο Χριστόδουλος Χατζηπέτρος, στα Άγραφα οι Μπουκουβαλαίοι με γενάρχη τον μυθικό Γερο-Δήμο του δημοτικού τραγουδιού, ο Γιαννάκης Ράγκος και αυτός ο αρχιστράτηγος του Ιερού Αγώνος Γεώργιος Καραϊσκάκης, στον Βάλτο οι Στράτοι και οι Σταθά, στο Καρπενήσι οι Βλαχόπουλοι κι ο Σιαδήμας, στη Βόνιτσα οι Γριβαίοι, οι Δράκοι και ο Τζιώγκας κ.ά. Όταν δεν ήσαν συγγενείς, ήσαν σταυραδέρφια. Με το Δημοτικό Τραγούδι του ο ελληνικός Λαός υμνεί επί αιώνες μέχρι σήμερα αντρειωμένους Βλάχους, όπως ο Γερο-Δήμος, ο Νικοτσάρας, ο Γιάννης του Σταθά, ο παπα-Θύμιος Βλαχάβας κ.ά.

Αυτοί οι αρματομένοι Βλάχοι σηκώθηκαν πρώτοι όταν σήμανε η Εθνεγερσία την οποία προετοίμασε και ευαγγελίσθηκε ο Βλάχος μέγας εθναπόστολος και εθνομάρτυρας Ρήγας ο Βελεστινλής. Τον «Θούριο» και τα άλλα επαναστατικά έργα του τύπωσαν στη Βιέννη οι Σιατιστινοί Βλάχοι Μαρκίδα Πούλιου οι οποίοι εξέδιδαν επίσης την πρώτη ελληνική εφημερίδα.

Και τώρα έρχονται κάποιοι και μας λένε δόλια πως δεν είμαστε Έλληνες! Έλα, παππού, να σου δείξω το αμπέλι μας! Θα τους το δείξουμε στο επόμενο άρθρο.

Ν.Ι.Μέρτζος

Αρμάνοι Βλάχοι: Δίκτυα ευημερίας και αγώνα

Από τον 16ο αιώνα μέχρι τα τέλη 19ου οι Βλάχοι, τόσο ολιγάριθμοι αλλά άκαμπτοι, ανέπτυξαν σταδιακά ένα απέραντο δίκτυο οικονομίας από την Οδησό μέχρι τη Βιέννη και τη Λειψία κι από τον Δούναβη μέχρι τον Νείλο. Κυριάρχησαν στα Βαλκάνια και στον απέραντο χώρο τριών τουλάχιστον Αυτοκρατοριών που διέσχιζαν τα περίφημα караβάνια τους. Παράλληλα καλλιέργησαν σε υψηλό βαθμό την ελληνική παιδεία, προετοίμασαν την Εθνεγερσία και χρύσωσαν την Πατρίδα.

Οι Βλάχοι ακολουθούσαν μέχρι το Δυρράχιο την αρχαία Εγνατία Οδό και την παρήλλαξαν βορειότερα ώστε να καταλήγει στην αυτόνομη λατινόφωνη Δημοκρατία της Ραγούζας, το μοναδικό ελεύθερο λιμάνι της Ανατολής προς τη Βενετία όπου στα Αρχαία της αναφέρονται δεκάδες εμπορικοί οίκοι Βλάχων. Στον κόμβο της παραλλαγής αυτής ανέπτυξαν, κοντά στην Κορυτσά, την ονομαστή Μοσχόπολη με πληθυσμό 60.000 έως, κατ' άλλους, 80.000 κατοίκων. Μέχρι το 1768 ήταν το μεγαλύτερο στα Βαλκάνια κέντρο της ελληνικής παιδείας και οικονομίας. Καλλιέργησε τα Ελληνικά Γράμματα, ίδρυσε την Νέα Ακαδημία και εγκατέστησε το πρώτο ελληνικό τυπογραφείο μετά το Πατριαρχείο. Ανέπτυξε την οικονομία της και σε διεθνή κλίμακα το εμπόριο με κάθετη οργάνωση. Διατηρούσε εκατοντάδες χιλιάδες γιδοπρόβατα, προηγμένη βιοτεχνία, εμπορικό στόλο, караβάνια και στενή συνεργασία με τα άλλα παραγωγικά βλαχοχώρια του ελληνικού χώρου. Την οδική ασφάλεια παρείχαν σε όλη τη διαδρομή οι Βλάχοι αρματολοί. Έτσι σώρευσαν προστιθεμένη και διαμεσολαβούσαν αποκλειστικά στο εμπόριο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με την Ευρώπη.

Το 1768 οι Αρμάνοι Βλάχοι, πιστοί στα πατρώα, πήραν μέρος μαζικά στην εξέγερση που είχε οργανώσει στον ελληνικό χώρο υπό τους Ορλώφ η Τσαρίνα Μεγάλη Αικατερίνη. Οι Οθωμανοί κατέπνιξαν την εξέγερση και στις εστίες της εξαπέλυσαν μαζικά αντίποινα. Τότε ο βλαχόφωνος πληθυσμός εγκατέλειψε την Μοσχόπολη και μυριάδες Μοσχοπολιάνοι κατέφυγαν στα ισχυρότερα βλαχοχώρια της Μακεδονίας και στη Θεσσαλονίκη. Ωστόσο, η δεν έπαυσε η ανθηρή οικονομική δραστηριότητα των Βλάχων ανάμεσα σε Ανατολή-Δύση. Το Σεμλίνο της Σερβίας ήταν ποτάμιο λιμάνι πάνω στα σύνορα ανάμεσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και στην Αυτοκρατορία των Αψβούργων. Εκεί έσπευσαν αμέσως οι δαιμόνιοι Βλάχοι έμποροι και εγκατέστησαν το δίκτυο του διαμετακομιστικού εμπορίου. Διέπρεψαν στη Βιέννη όπου αναδείχθηκαν βαθύπλουτοι τραπεζίτες, βαρόνοι και σύμβουλοι του Αυτοκράτορα. Ο βαρώνος Δούμπας έκτισε την περιώνυμη Όπερα της Βιέννης και ανέπλασε την αυτοκρατορική πρωτεύουσα. Ο τραπεζίτης Σίμων Σίνας, από την Μοσχόπολη, ένωσε πρώτη φορά την Βούδα με την Πέστη κτίζοντας μian απaráμιλλη γέφυρα πάνω από τον Δούναβη τον οποίον διέπλεε ο μεγάλος ποτάμιος στόλος του.

Ενωρίτερα Βλάχοι Μεγάλοι Διδάσκαλοι του Γένους συνέβαλαν αποφασιστικά στην αφύπνιση του Γένους, στη μεταλαμπάδευση του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και στη διαμόρφωση του Νεοτέρου Ελληνισμού. Διέλαμψαν στη Διασπορά όπου ανθούσε ο βλαχόφωνος ελληνισμός. Αναφέρονται ενδεικτικά οι εξής: Στην Πάδοβα ο Βεροιάνος Ιωάννης Κωττούνιος (Βέροια 1572-Πάδοβα 1657). Φέρει, μεταφρασμένο στα βλάχικα, το παλαιολόγειο επώνυμο Κυδώνης. Στη Βιέννη και στο Βουκουρέστι ο Νεόφυτος Δούκας (1760-1845). Στο Παρίσι ο Γρηγόριος Ζαλύκης. Στη Βιέννη ο Δημήτριος Δάρβαρις (1751-1823). Στην περιώνυμη Νέα Ακαδημία της Μοσχοπόλεως ο Αθανάσιος Καβαλλιώτης και ο Δανιήλ Μοσχοπολίτης. Στη Βενετία ο Ιωάννης Χαλκεύς και ο Νεκτάριος Τέρπος μεταξύ 1750- 1779. Στη Λειψία και στη Χάλλη της Γερμανίας ο Αμβρόσιος Παμπέρης (1768-1802). Στο Αμβούργο και στο

Βουκουρέστι Δημήτριος Παμπέρης από το 1706. Στη Χάλλη και στο Μαγδεμβούργο της Γερμανίας ο Κωνσταντίνος Ζουπάν από το 1760. Στην Καστοριά ο Μητροπολίτης της Διονύσιος Μαντούκας (1648-1741). Τα έργα τους συγκροτούν μια τεράστια ελληνική Βιβλιοθήκη. Και συνέχισαν και συνεχίζουν έως σήμερα. Στο Αγιολόγιον του Σωφρονίου Ευστρατιάδου μνημονεύονται έξι Βλάχοι Άγιοι και Νεομάρτυρες. Βλάχοι Οικουμενικοί Πατριάρχες ήσαν ο Ματθαίος Β΄ και ο Ιωακείμ Γ΄ ο Μεγαλοπρεπής. Πατριάρχης Αλεξανδρείας ο Ιερόθεος.

Την Εθνεγερσία προετοίμασε και ευαγγελίσθηκε ο Βλάχος μέγας εθναπόστολος και εθνομάρτυρας Ρήγας ο Βελεστινλής. Τον «Θούριο» και τα άλλα επαναστατικά έργα του τύπωσαν στη Βιέννη οι Σιατιστινοί Βλάχοι Μαρκίδαι Πούλιου οι οποίοι εξέδιδαν επίσης την πρώτη ελληνική εφημερίδα.

Οι αρματωμένοι Βλάχοι σηκώθηκαν πρώτοι όταν σήμανε η Εθνεγερσία στις Ηγεμονίες. Στρατηγοί του Αλεξάνδρου Υψηλάντη οι εθνομάρτυρες Γεωργάκης Ολύμπιος από το Βλαχολείβαδο και Γιάννης Φαρμάκης από το Μπλάτσι οι οποίοι έδωσαν την τελευταία μάχη τους στα Καρπάθια στη Μονή του Σέκου. Εκεί ο Γεωργάκης έβαλε φωτιά στα βαρέλια με το μπαρούτι και έγινε Ολοκαύτωμα. Ο Γιάννης Φαρμάκης εμπιστεύθηκε τον Αυστριακό Πρόξενο και παραδόθηκε αλλά οι Τούρκοι παρασπόνδησαν, τον συνέλαβαν και τον έστειλαν πεσκέσι στον Σουλτάνο που τον καρατόμησε σε μια κεντρική πλατεία. Ενωρίτερα οι Τούρκοι στραγγάλισαν τον Ρήγα και τους συντρόφους του στο φρούριο Νεμποίτσα του Βελιγραδίου.

Οι Βλάχοι παίρνουν μέρος μαζικά στην Εθνεγερσία. Αυτοί άλλωστε είναι οι αρματωμένοι. Βλάχοι από την Πίνδο, τη Δυτική Μακεδονία και το Ασπροπόταμο υπερασπίζονται το πολιορκημένο Μεσολόγγι. Τους διοικούν οι αρματολοί του Ασπροποτάμου Χριστόδουλος Χατζηπέτρος και Νικόλαος Στουρνάρης. Την Ηρωϊκή τους Έξοδο περιγράφει στα *«Ενθυμήματα Στρατιωτικά»* ο αυτόπτης μάρτυράς της ιστορικός Νικόλας Κασομούλης, Βλάχος ο οποίος τότε έχασε εκεί τον αδελφό του. Το δημοφιλές τραγούδι Παιδιά της Σαμαρίνας ψάλλει την Ηρωϊκή Έξοδο. *«Ωρέ, παδιά καημένα, κι είστε λερωμένα»*. Το αίμα και το μπαρούτι είχαν λερώσει τις άσπρες φουστάνελες τους.

Πρωταγωνιστεί σε πολιτικό και πολεμικό επίπεδο ο ιατρός Ιωάννης Κωλέττης, από το Συρράκο. Διετέλεσε ο πρώτος συνταγματικός Πρωθυπουργός της Ελλάδος, οργάνωσε το Κράτος και προ πάντων διεκήρυξε τη Μεγάλη Ιδέα. Τον Ιερό Αγώνα υμνούν οι εξάδελφοι ποιητές Αριστοτέλης Βαλαωρίτης και Γεώργιος Ζαλοκώστας.

Η ώρα των βλαχοφώνων Μεγάλων Εθνικών Ευεργετών εσήμανε αμέσως μόλις ιδρύθηκε το πρώτο ελεύθερο Κράτος των Ελλήνων. Οι Βλάχοι χρυσώνουν την πρωτεύουσά του Αθήνα ως εξής: *Οι Γεώργιος Αβέρωφ, Μιχαήλ Τοσίτσας και Νικόλαος Στουρνάρας ανεγείρουν το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και ενισχύουν το Εθνικό Πανεπιστήμιο. *Η χήρα του Μιχαήλ Τοσίτσα δωρίζει το οικόπεδο όπου ανεγείρεται το Αρχαιολογικό Μουσείο. *Ο βαρόνος Σίμων Σίνας και ο γιος του Γεώργιος ανεγείρουν την Ακαδημία Αθηνών, τον Μητροπολιτικό Ναό και το Εθνικό Αστεροσκοπείο στην Αθήνα. Επίσης τον Μητροπολιτικό Ναό στη Σύρο. *Ο Γεώργιος Αβέρωφ χαρίζει τη Σχολή των Ευελπίδων, τη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων, το Καλλιμάρμαρο Παναθηναϊκό Στάδιο, το Εφηβείον, μετέπειτα φυλακές Αβέρωφ, το ένδοξο θωρηκτό «Αβέρωφ» και τις Γεωργικές Σχολές στη Λάρισα και στην Εύβοια.

* Οι εξάδελφοι Ευαγγέλης και Κωνσταντίνος Ζάππας χαρίζουν τα Ζάππεια Παρθεναγωγεία στην Κωνσταντινούπολη, στην Αδριανούπολη και στην Αθήνα, όπου δωρίζουν επίσης το Ζάππειο Μέγαρο και τον Κήπο του Ζαππείου. * Ο Απόστολος Αρσάκης ιδρύει τα Αρσάκεια Σχολεία και ο Μιχαήλ Τοσίτσας τα Τοσίτσεια Σχολεία. *Ο βαρόνος Κωνσταντίνος Μπέλλιος χαρίζει τη Βιβλιοθήκη του στην Εθνική

Βιβλιοθήκη και το Δημοτικό Νοσοκομείο «Η Ελπίς» στον Δήμο Αθηναίων. Χρηματοδοτεί την ίδρυση της Αρχαιολογικής Εταιρείας και στην Αταλάντη χτίζει τον οικισμό Νέα Πέλλα όπου στεγάζονται όσοι Μακεδόνες αγωνίσθηκαν κατά την Εθνεγερσία στη Νότιο Ελλάδα. * Οι Βλάχοι ευεργέτες με συνεισφορές ιδρύουν το Οφθαλμιατρείο και κοσμούν το Πανεπιστήμιό της με τη ζωφόρο του και με τους ανδριάντες των προπυλαίων του. * Ο Ιωάννης Μπάγκας χαρίζει το ξενοδοχείο του «Μέγας Αλέξανδρος» στην πλατεία Ομονοίας και, με τις προσόδους του, το Μπάγκειον Ίδρυμα χρηματοδοτεί σχολεία και μοιράζει βιβλία στις υπόδουλες ακόμη ελληνικές χώρες. * Ο Χρηστάκης Ζωγράφος, βαθύπλουτος τραπεζίτης στην Πόλη, ιδρύει τα Ζωγράφεια Σχολεία, αγαθοεργά ιδρύματα και Βιβλιοθήκη. * Οι αδελφοί Λάμπρου καταθέτουν τον πυρήνα συλλογής του Εθνικού Νομισματικού Μουσείου, ιδρύουν τον Φιλολογικό Σύλλογο Παρνασσός και συνιδρύουν την εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία. * Ο Γεώργιος Σταύρου ιδρύει την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος. Ανάλογες ευεργεσίες αφιερώνουν οι ίδιοι κι άλλοι επιφανείς Βλάχοι σ' όλον τον ελληνικό χώρο, στην Κωνσταντινούπολη, στην Θεσσαλονίκη, στην Αίγυπτο και στη Διασπορά.

Οι Βλάχοι πρωταγωνιστούν επίσης στον Μακεδονικό Αγώνα. Ίσως άλλη φορά.

Το επόμενο τρίτο και τελευταίο άρθρο θα σκιαγραφήσει το αποτύπωμα των Βλάχων στη Θεσσαλονίκη.

Ν.Ι.Μέρτζος

Οι Βλάχοι της Θεσσαλονίκης

Η Θεσσαλονίκη συνδέεται άρρηκτα με τους Βλάχους επί δύο χιλιάδες χρόνια. Είμαστε οι μόνοι που στη λαλιά μας διασώζουμε το αρχαιότατο ελληνικό όνομά της Αλία και την παράδοση της θεάς Αφροδίτης την οποία ταυτίζουμε με την προστάτιδά μας Αγία Παρασκευή.

Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, υπήρχαν στον Θερμαϊκό οι κόμες Θέρμη, Χαλάστρα και Αλία. Αυτά συνένωσε μετά ο Βασιλεύς Κάσσανδρος στην Θεσσαλονίκη. Αλία στην αρχαία ελληνική σημαίνει θαλασσινή και αλμυρή: άλς η αλμυρή θάλασσα και άλας το αλάτι της. Το άλας στα βλάχικα ονομάζεται sare (λατινικά sal-salis) και γι' αυτό, εμείς οι Βλάχοι ονομάζουμε τη Θεσσαλονίκη Saruna, δηλαδή Αλία. Το όνομα Saruna παρέφρασαν σε Σόλουν οι Σλάβοι τον 6^ο αιώνα μ.Χ.

Το 1430 η Σύγκλητος της Βενετίας εξουσιοδότησε τον Βάϊλο της βενετοκρατούμενης τότε Θεσσαλονίκης να στρατολογήσει Βλάχους πολεμιστές. Αυτοί τότε υπερασπίστηκαν μέχρις ενός την πόλη τους απέναντι στους Οθωμανούς. Και παρέμειναν. Ο ακαδημαϊκός Μιχαήλ Σακελλαρίου βεβαιώνει: «Το 1605 οι Βλάχοι αποτελούσαν το μισό του χριστιανικού πληθυσμού της».

Η Αγία Παρασκευή ονομάζεται στα βλάχικα St Veneri, δηλαδή Αφροδίτη (Venus-Veneris στη λατινική). Στην Αγία Παρασκευή, λοιπόν, ήταν αφιερωμένος από τον 5^ο αιώνα ο χριστιανικός ναός της Αχειροποιήτου. Εκεί εισήλθε Πορθητής το 1430 ο Σουλτάνος Μουράτ Β΄ και την έκανε τζαμί που μέχρι και το 1912 οι Τούρκοι ονόμαζαν Εσκή Τζουμά τζαμί, δηλαδή τζαμί της Παλαιάς Παρασκευής. Στο παμπάλαιο αγίασμα της Αγίας Παρασκευής, έξω από την Ληταία πύλη, η Φιλόπτωχος Αδελφότης Θεσσαλονίκης, που διοικούσαν Βλάχοι, ίδρυσε το 1900 τα Νεκροταφεία της Αγίας Παρασκευής. Τότε ο Βλάχος κορυφαίος φιλόλογος Πέτρος Παπαγεωργίου από το Κρούσοβο ανέφερε ότι η Αφροδίτη λατρεύονταν και ως λιμενία: θεά των απάνεμων λιμανιών και των νεκρών που είχαν τελευταίο λιμάνι τους τον τάφο.

Στις πανάρχαιες εστίες τους στη Θεσσαλονίκη κατέφευγαν νέα κύματα Βλάχων μέχρι τους καιρούς μας. Στην μελέτη του «Οι Βλάχοι της Θεσσαλονίκης» ο Αστέριος Κουκούδης αναφέρει τεκμηριωμένα ότι: * Το 1831 η οθωμανική απογραφή καταγράφει ότι στη Θεσσαλονίκη Βλάχοι ήσαν οι 20 από τους 85 ψωμάδες, οι 3 από τους 5 νέους χαλκωματάδες, οι 7 από τους 35 νέους ραφτάδες και οι 14 από τους 26 νέους ταβερνιάρηδες. Τα 15 από τα 21 χάνια ανήκαν σε Βλάχους. * Το 1884 οι 4 από τους 7 Δημογέροντες της Ελληνικής Κοινότητας είναι Βλάχοι: Μιχαήλ Ν. Μιχαήλ, Βασίλειος Αστερίου, Κων. Συνδίκας και Βασίλειος Μάου. *Το 1890 από τους 17 εκπροσώπους των χριστιανικών συντεχνιών οι έξι τουλάχιστον είναι Βλάχοι.*Το 1891 στους 34 αιρετούς εκλέκτορες της Ελληνικής Κοινότητας είναι Βλάχοι οι Δ. Ζάννας, Ι. Αυγερινός, Ι. Μπίτσιος, Τάσκος Παπαγεωργίου, Γ. Παπαγεωργίου, Ν. Βικόπουλος, Στέφανος Τάττης, Κων. Μήττας και Ιω. Μπουτάρης - παππούς του μετέπειτα Δημάρχου Γιάννη Μπουτάρη.

Μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνα αποτελούσαν σπουδαίο μέρος του ελληνικού πληθυσμού και έδωσαν όρθιοι τον διμέτωπο αγώνα τους κατά των Ρουμάνων και των Βουλγάρων. Ο Έλληνας Γενικός Πρόξενος ανέφερε το 1900 στον υπουργό Εξωτερικών: «Η απόπειρα της ρουμανικής προπαγάνδας δέον να πολεμηθή διότι ο σκοπός είναι εθνικός. Ενταύθα ζουν πολυάριθμοι βλαχόφωνοι οίτινες, Έλληνας θεωρούντες εαυτούς και Ελληνικά σκεπτόμενοι και εκπαιδευόμενοι, ικανήν ζωήν παρέχουσιν εις το φθίνον ιθαγενές ελληνικόν στοχασμόν!» Και το 1904 αναφέρει: «Μετά το διάβημα τούτο της ρουμουνικής προπαγάνδας, οι ενταύθα διακεκριμένοι ημέτεροι Ελληνόβλαχοι προέβησαν εις διάβημα. Αποτέλεσμα υπήρξεν η αναστολή του περαιτέρω προσηλυτισμού των απλοϊκωτέρων και η μεταμέλεια άλλων. Οι ενταύθα Ελληνόβλαχοι, θεωρούντες ότι ουδέν κοινόν έχουσιν προς του Ρουμούνους, επιδεικνύουσιν ακμαίον εθνικόν φρόνημα και δεν

παύουσιν εργαζόμενοι προς εκμηδένισιν των ενεργειών της ρουμουνικής προπαγάνδας». Τότε εκείνοι απηύθυναν στον Οικουμενικό Πατριάρχη πάνδημη Διαμαρτυρία.

Τον Μακεδονικό Αγώνα στο βιλαέτι της Θεσσαλονίκης διηύθυνε το «Κέντρον Θεσσαλονίκης» με ανωτάτη αρχή το Εκτελεστικό και Πρόεδρο τον ιατρό Δημήτριο Ζάννα. Από τα 38 μέλη του Κέντρου οι 16 τουλάχιστον ήσαν Βλάχοι: Δημήτριος Ζάννας, Αλέξανδρος Δ. Ζάννας, Αργύριος Ζάχος, Μιλτιάδης Κέννας, Αλκιβιάδης Μάλτος, Νικόλαος Μπίτσιος, Παναγιώτης Οικονόμου, Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου, Αλέξανδρος Παπάζογλου, Κωνσταντίνος Τορνιβούκας, Μιχαήλ Βέτης Δημήτριος Μπλάτσης, Νικόλαος Μάνος, Γεώργιος Σαμαράς, Συμεών Σιμώτας και Στέφανος Τάττης.

Παρ' όλο ότι ήσαν πλούσιοι και επιφανείς δεν δίστασαν ποτέ να παίξουν το κεφάλι τους για την Πατρίδα. Στις 4 Δεκεμβρίου του 1905 ο Βλάχος Τάσος Βόγας εξετέλεσε τον επιθεωρητή των ρουμανικών σχολείων Λάζαρο Ντούμα μέσα σε εστιατόριο της πλατείας Ελευθερίας. Ο πατέρας του Λάζαρος Βόγας με μεγάλη βιομηχανία παρήγαγε σκουτιά, κάπες και μάλλινα ρούχα. Τα τρία αγόρια του Αναστάσιος, Κίμων και Πέτρος εντάχθηκαν στα εκτελεστικά αποσπάσματα. Γι' αυτό από το 1912 υπάρχει η οδός Κίμωνος Βόγα. Το Μέγαρον Βόγα, εμβληματικό κτίριο στην γωνία Τσιμισκή-Βενιζέλου.

Ο ιατρός Δημήτριος Ζάννας, από το Λιβάδι του Ολύμπου, αναδείχθηκε κορυφαίος. Αδιαφορώντας για τη ζωή του ανέλαβε Πρόεδρος της Επιτροπής Αγώνος τον οποίο διηύθυνε αποφασιστικά μέχρι τέλους. Ο γιός του Αλέξανδρος, αν και νεαρός, μετείχε στην δράση της οικογένειας. Το 1912 διέκοψε τις σπουδές του στη Γερμανία, κατετάγη εθελοντής στο σώμα Προσκόπων του καπετάν Ματαπά στις εμπροσθοφυλακές του Ελληνικού Στρατού. Εισήλθε πρώτος στη Θεσσαλονίκη και ετοίμασε τα καταλύματα του Στρατού πριν υπογραφεί η παράδοσή της. Πήρε μέρος στο Κίνημα Εθνικής Αμύνης του Ελευθερίου Βενιζέλου και πολέμησε στην Μικρασιατική Εκστρατεία ως αεροπόρος. Εξελέγη πολλές φορές βουλευτής Θεσσαλονίκης και υπήρξε ο πρώτος Υπουργός Αεροπορίας της Ελλάδος. Σύζυγός του η Βιργινία θυγατέρα της Πηνελόπης Δέλτα, γιαγιά του μετέπειτα Πρωθυπουργού Αντώνη Σαμαρά. Ο γιός τους Παύλος υπηρέτησε τη Θεσσαλονίκη και αγωνίσθηκε εναντίον της στρατιωτικής δικτατορίας που τον καταδίκασε βαρεία. Ο ομώνυμος εγγονός του Δημήτρη Ζάννας ίδρυσε το Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα.

Τα αδέρφια της γυναίκας του Δ. Ζάννα Σωτήριος και Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου από το Λιβάδι είχαν ένα μεγάλο κτήμα στα Παλατίτσια, στη Βεργίνα, τις αρχαίες Αιγές, το οποίο είχαν μετατρέψει σε κέντρο διερχομένων του Αγώνα. Σύνδεσμος του Κέντρου ήταν ο φαρμακοποιός Μιλτιάδης Κέννας από τον Ασπροπόταμο. Διατηρούσε φαρμακείο στη λεωφόρο Χαμηντιέ, τώρα Εθνικής Αμύνης αντίκρυ από το αρχοντικό του Δημ. Ζάννα ο οποίος του έγραφε «συνταγές», στην πραγματικότητα εντολές, που ο Κέννας παρέδιδε με κάποιο φάρμακο στους «ασθενείς» -στην πραγματικότητα ήσαν πράκτορες του Κέντρου.

Για να τεθούν υπό ελληνικό έλεγχο τα στρατηγικά στενά της Ρεντίνας προς την Ανατολική Μακεδονία και της Κατερίνης προς τις Πόρτες του Ολύμπου ο Γ. Πρόξενος Λάμπρος Κορομηλάς καλεί τους Βλάχους. Οι αδελφοί Τσιγκαρά από το Μοναστήρι αγοράζουν τεράστιο κτήμα και δάσος έξω από την Κατερίνη και ο Παναγιώτης Οικονόμου, ιατρός από τη Νέβεσκα, το δάσος του Σταυρού στη Ρεντίνα.

Βλάχοι επίσης ίδρυσαν και διηύθυναν τις μεγάλες εφημερίδες. Την πρώτη ελληνική εφημερίδα «Ερμής» εξέδωσε το 1875 ο Σοφοκλής Γκαρμπολάς από την Κρανιά του Ολύμπου 1881. Το «Σύνταγμα» το 1908 ο Αθανάσιος Βόγας. Την ιστορική «Μακεδονία» το 1911 ο Κωνσταντίνος Βελλίδης, γεννημένος στην Αγία Παρασκευή Δεσκάτης σε οικογένεια από το Βλαχολίβαδο. Αρχισυντάκτης της ο Βασίλειος Μεσολογγίτης από τη Νέβεσκα. Πρώτος αρχισυντάκτης και αρθρογράφος της εφημερίδας «Νέα Αλήθεια» ο Ιωάννης Μπήτος από την Ήπειρο. Μετά: «Ελληνικός Βορράς» συνεκδότης και διευθυντής Βασίλειος Μεσολογγίτης, διευθυντές Ηλίας Ι. Κύρου, Γεράσιμος Δώσσας και

Ν. Ι. Μέρτζος. «Δράσις» και «Ελεύθερος Λαός» εκδότης Αναστάσιος Νάστος από το Μοναστήρι, αρχισυντάκτες Κίμων Οικονόμου και Νίκος Μπακόλας. «Θεσσαλονίκη» εκδότης Ιωάννης Βελλίδης, αρχισυντάκτης Λάζαρος Χατζηνάκος από το Πισοδέρι.

Οι Βλάχοι καπνέμποροι ανέπτυξαν ισχυρά δίκτυα από τα Γιαννιτσακάκια μέχρι όλη την Ανατολική Μακεδονία και την Ξάνθη. Μεταξύ άλλων ήσαν οι οικογένειες Σωσσίδη, Λιάτση, Μίσιου και Νίκου από τη Νέβεσκα καθώς επίσης ο Κίκης και ο Γεώργιος Τορνιβούκας από την Κλεισούρα. Μεγάλοι υφασματέμποροι με δίκτυα στην ενδοχώρα ήταν ο Σίμος Σιμώττας από την Κλεισούρα, ο Τηλέμαχος Κατσουγιάννης από το Κρούσοβο, ο Ζήσης Πάππου από το Μοναστήρι κ.α. Βιομήχανοι: Αλέξανδρος Κράλλης χημικά, Φιλώτας Καζάζης κλωστήρια, Δημήτρης Τζήκας αλουμίνιο. Οι μεγάλες βλάχικες επιχειρήσεις της Θεσσαλονίκης είχαν σε όλη τη Μακεδονία εμπορικούς πράκτορες, κατά κανόνα Βλάχους, που χρησιμοποιούσαν ως πληροφοριοδότες και συχνά εκτελεστές. Ανάλογα έδρασαν καζαντζήδες, σιδεράδες, πεταλωτές, ράφτες, χρυσοχόοι, μαχαιροποιοί, χαλκωματάδες καφετζήδες.

Καφενεία διατηρούν οι Κλεισουριάνοι Μήτας στο Συντριβάνι και Πάντσιος στην Ευαγγελίστρια και ο Νιβεστιάνος Νάντσιος Παντέκας στην λεωφόρο Χαμηντιέ και στο Βαρδάρη.

Περίφημα τα ζαχαροπλαστεία Φλόκα του Δημητρίου Αθ. Φλόκα από το Μέτσοβο και έπειτα Τόττη του Γιώργου Τόττη από την Κλεισούρα. Βλάχοι χάρισαν το Χαρίσειο Γηροκομείο, τα Νοσοκομεία Θεαγένειο και Παπαγεωργίου, το Καυταντζόλγιο Στάδιο, το Τελλόγλειο Ίδρυμα της Αλίκης Ωρολογιά, το Καρίπειον Ίδρυμα και το Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα. Υπό την ηγεσία Βλάχων η Φιλόπτωχος Αδελφότης Ανδρών ιδρύει και νεκροταφεία Ευαγγελιστρίας και Αγίας Παρασκευής. Την Εμπορική Σχολή ιδρύει ο Στέφανος Νούκας (Καρύδης στα Βλάχικα).

Τα δύο πρώτα πολυκαταστήματα ιδρύουν ο Καραδήμος και ο Χρυσικόπουλος. Κεντρικά τοπωνύμια της πόλης ανήκουν σε Βλάχους, όπως τα Μέγαρο Βόγα, Καραδήμου-Σταμούλη, Βαλαούρη, Σκαπέρδα, Παπαδήμα, Δώδου, Καρίπειον Μέλαθρον, η Στοά Χρυσικοπούλου, το Κόκκινο Σπίτι στην Αγία Σοφία, ο κινηματογράφος Ηλύσια, τα θαλασσινά λουτρά Μέγας Αλέξανδρος και Μιραμάρε. Την «Βίλλα Ριτς» έκτισε ο βαθύπλουτος Νιβεστιάνος καπνέμπορος Γεώργιος Σωσσίδης ο επιλεγόμενος Μαχαραγιάς. Εκεί τώρα λειτουργεί ο ομώνυμος πολυτελής οικισμός κάτω από το Πανόραμα. Βλάχοι άνοιξαν τα εμβληματικά ξενοδοχεία Μεντιτερρανέ, Ριτς, Μαζέστικ, Μάντζεστερ, Μοντέρν, Βίλλα Ριτς, City, Μανδρίνος, Αίγυπτος, Πέλλα. Ιδιωτικές κλινικές ιδρύουν ο Κωνσταντίνος Δαν και οι αδελφοί Κούφα.

Βλάχους τιμούν οι οδοί Καυταντζόγλου, Γεωργάκη Ολυμπίου και Διαμαντή Νικολάου, Ζαλύκη, Κρυστάλλη, Τάττη, Βόγα, Ζάννα, Αβέρωφ, Τοσίτσα, Σβώλου, Συνδίκια, Ζουμετίκου, Βελλίδη, Καρίπη, Γκαρμπολά, Μόδη, Κωφίτσα, Πατριάρχου Ιωακείμ, Μοναστηρίου, Κλεισούρας, Νυμφαίου. Ο Βλάχος βάρδος του λαϊκού τραγουδιού Βασίλης Τσιτσάνης την υμνεί: «Θεσσαλονίκη μου, μεγάλη φτωχομάνα».

Διεθνείς καλαθοσφαιριστές Βλάχοι: Φλώκας, Γούσιος, Μπούσιος, Ρόκος, Μπουσβάρος, Παπαδήμας, Τάκης και Κώστας Παρίσης, Μούμογλου κ.ά. Βλάχοι ο Περιφερειάρχης Κεντρικής Μακεδονίας Απόστολος Τζιτζικώστας και οι Πρόεδροι της ΔΕΘ Δημήτρης Τζήκας, του ΟΑΣΘ Ιω. Σκόνδρας, του Μετρό Νίκος Ταχιάος και της ΧΑΝΘ Γιάννης Σωσσίδης. Ο Δήμαρχος Κ.Ζέρβας έχει μανά Βλάχα. Επίσης έως τα μέσα 2019 ο Δήμαρχος Γιάννης Μπουτάρης και ο Πρύτανης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Περικλής Μήτκας. Πρόεδροι της Εταιρείας Μακεδονικών στα 40 από τα 80 χρόνια της οι Κων. Βαβούσκος και Ν.Ι.Μέρτζος. Ίδού η «εθνική μειονότητα»!...

Ν.Ι.Μέρτζος